

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора
ЛОБОДИ Світлани Миколаївни
на дисертацію **МОРОЗ Яни Едуардівни**
«Науково-педагогічна спадщина Бориса Коротяєва»,
представлене на здобуття ступеня доктора філософії
у галузі знань 01 – «Освіта / Педагогіка» за спеціальністю
011 – «Освітні, педагогічні науки»

1. Актуальність теми виконаної роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами.

В умовах війни нові завдання постають перед педагогічною наукою як одним із основних засобів збереження національної ідентичності та культури, як у регіональному, загальнодержавному, так і в світовому масштабах. Виклики воєнного часу як ніколи актуалізують завдання вивчення історичного досвіду формування свідомої національно орієнтованої науково-педагогічної думки.

Соціально-культурні умови воєнного стану підкреслюють важливу роль і функції педагогічної біографістики у розвитку педагогічного знання та відтворенні найістотніших рис та закономірностей національного буття. Неможливо заперечувати той факт, що пласт зібраних і опублікованих у найрізноманітніших формах історико-біографічних даних у всьому світі належить до числа найбільш важливих національних гуманітарних інформаційних ресурсів. Для досягнення означеної мети слід звернутися до вивчення, реконструкції та пошуку шляхів імплементації педагогічних ідей і конструктивів видатних педагогів нашої вітчизни.

Дисертація Я. Е. Мороз є першою науковою розвідкою у вітчизняній історико-педагогічній науці, в якій вдалося цілісно дослідити науково-педагогічну спадщину видатного науковця, педагога-новатора – доктора педагогічних наук, професора Бориса Івановича Коротяєва.

Отже можемо зробити аргументований висновок, що дисертаційна робота Я. Е. Мороз «Науково-педагогічна спадщина Бориса Коротяєва» є актуальною і своєчасною для вітчизняної педагогічної науки.

Актуальність дисертації Я. Е. Мороз також підтверджується тим, що воно було виконано відповідно до наукової теми кафедри педагогіки Луганського національного університету імені Тараса Шевченка «Освітні технології навчально-виховного процесу у сучасних закладах освіти» (державний реєстраційний номер 0110U000751).

2. Найбільш істотні наукові результати, що містяться у дисертації, пов'язані з тим, що відповідно до специфіки авторського бачення та логіки розкриття досліджуваного феномена та окресленої структури дисертації здобувачкою цілісно представлено науково-педагогічну спадщину Б. І. Коротяєва.

У дисертації представлено всі необхідні рівні наукової новизни отриманих результатів. Найбільш вагомими результатами, отриманими в дисертаційному дослідженні, на наш погляд, є такі: *вперше* у вітчизняній історико-педагогічній науці цілісно проаналізовано та систематизовано педагогічну спадщину Бориса Коротяєва, з'ясовано основні передумови й чинники, які вплинули на формування науково-педагогічного світогляду педагога (особистісні, політичні, науково-освітні), розроблено періодизацію освітньої діяльності Бориса Коротяєва (I період (1947 – 1964) – професійного самовизначення, II період (1964 – 1990 рр.) – науково-педагогічного становлення, III період (1991 – 2019 рр.) – активна науково-педагогічна діяльність вченого); *всбічно* розкрито освітню діяльність Бориса Коротяєва (погляди на розвиток дидактики середньої та вищої школи, впровадження новаторської концепції гнучких педагогічних технологій в педагогічний простір, застосування монопредметної технології навчання, проблеми сучасного виховання учнівської та студентської молоді, роль самостійної роботи в освітньому процесі, нові підходи до системи контролю та оцінювання); *уточнено* біографічні відомості про життя й наукову діяльність Бориса Коротяєва; *набули подальшого розвитку* наукові уявлення щодо таких понять, як «теорія педагогічної філософії», «вільний освітній простір», «мета

освіти», «мета виховання», теорії педагогічної філософії Бориса Коротяєва, висвітлення ідей щодо питань дидактики в сучасному освітньому процесі.

3. Нові факти одержані здобувачкою.

Дисертаційна робота Я. Е. Мороз «Науково-педагогічна спадщина Бориса Коротяєва» є системним, комплексним історико-педагогічним дослідженням, у якому завдяки ґрунтовному аналізу джерельної бази здійснено систематизацію й розкриття фактичного матеріалу у контексті дослідження.

Новим у роз'ясненні проблеми є авторське застосування дисертанткою теоретико-методологічної та історіографічної аргументації становлення та розвитку ідей Б.І. Коротяєва. У цьому контексті досить важливим є здійснений аналіз, а головне, обґрунтування авторської класифікації наявної джерельної бази, що забезпечила ефективність та інноваційність розв'язання проблеми. У дисертації представлено новий погляд на характеристику історіографії обраної теми згідно системно-хронологічного підходу, що має безперечне значення для подальшого розвитку історико-педагогічної науки.

У межах понятійно-категоріального апарату здобувачка виокремила нове змістове наповнення провідних понять дослідження: «теорія педагогічної філософії», «вільний освітній простір», «мета освіти», «мета виховання», теорія педагогічної філософії Бориса Коротяєва, висвітлення ідей щодо питань дидактики в сучасному освітньому процесі.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Вивчення представленої дисертації Я.Е. Мороз дозволяє стверджувати, що мета, завдання і предмет дослідження є логічно узгодженими та коректно сформульованими. Використані дисертанткою методи дослідження надали змогу вирішити поставлені завдання й, відповідно, досягти визначеної мети. Обґрунтованість наукових положень та висновків забезпечується логікою подання матеріалу дисертації, послідовністю розв'язання поставлених завдань, репрезентативністю джерельної бази та достатньою апробацією

результатів, висновками, які подані до кожного розділу, загальних висновках дисертації, в додатках до неї. Достовірність отриманих результатів підтверджено використанням адекватних методів, тривалістю дослідної роботи, якісним і кількісним аналізом джерел, що відповідає усім вимогам до проведення сучасного педагогічного дослідження.

5. Значення для науки і практики отриманих результатів.

Отримані здобувачкою результати мають значення для розвитку вітчизняної науки і практики. Представлені матеріали можуть бути використані при розробці змісту навчальних курсів з історії педагогіки для закладів вищої освіти. Матеріали дослідження можуть увійти у зміст і методичне забезпечення педагогічної освіти студентів, сприятимуть формуванню практико орієнтованих компетентностей.

Результати дослідження можуть бути використані для розробки сучасних виховних програм, науково-методичного забезпечення процесу професійної підготовки майбутніх педагогічних та науково-педагогічних працівників, написанні курсових, дипломних, кваліфікаційних робіт із педагогіки.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (довідка про впровадження № 1/631 від 18.08.2023 р.), ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (довідка про впровадження № 01-10-360 від 18.08.2023 р.), Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (довідка про впровадження № 01/10-438 від 18.08.2023 р.).

6. Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації.

Дисертаційна робота має вагоме практичне значення, оскільки Обґрунтовано доведено, що використання матеріалів дисертації може реально сприяти розв'язанню актуальних освітніх і науково-педагогічних проблем у сучасній Україні, а схарактеризована генеза ідей Б.І. Коротяєва може істотно збагатити зміст навчальних курсів з історії педагогіки.

Матеріали дисертаційного дослідження слугуватимуть методичним забезпеченням для педагогічної освіти студентів, сприятимуть формуванню практико орієнтованих компетентностей про сутність і зміст педагогічної діяльності, підвищенню загальнопедагогічної ерудиції і педагогічного мислення майбутніх учителів, окреслюють перспективні напрями досліджень для здобувачів наукових ступенів, є доброю науково-методичною основою для процесу перепідготовки вчителів.

7. Оцінка змісту дисертації, її завершеність загалом.

Вивчення дисертації Я. Е. Мороз є підставою для висновку, що рецензована робота є самостійно виконаним, оригінальним, багатоаспектним педагогічним дослідженням.

Структура роботи відрізняється послідовністю, чіткістю та збалансованістю складових. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

У роботі виважено й коректно сформульовано науковий апарат, визначено наукову новизну, використано значний діапазон методів наукового пошуку. Стиль викладу чіткий, логічний із вдалим формулюванням авторської точки зору при розгляді різних аспектів досліджуваної проблеми.

Дослідження побудоване на якісній систематизованій джерельній базі (періодичні, монографічні, архівні та інші джерела), що дало можливість розробити періодизацію освітньої діяльності Бориса Івановича Коротяєва.

Грунтовна теоретична основа, багата джерельна база та адекватні методи наукового дослідження дозволили авторові отримати аргументовані та вірогідні наукові результати.

Висновки з дослідження (як до розділів, так і загальні) виважені, цілісні, комплексно й концентровано виявляють авторську позицію та високий рівень узагальнення матеріалу, у них чітко простежується взаємозумовленість між метою, завданнями дослідження та всім змістом дисертації.

На основі фактологічного матеріалу, який подано панорамно, рельєфно, дуже скурпульозно і докладно, постає генеза ідей Б.І. Коротяєва.

З усього робимо висновок, що представлена до захисту робота є актуальною і прогнозує можливість творчого використання результатів за умов сучасних модернізацій української освіти.

Аналіз тексту дисертації свідчить про відсутність порушення Сухомлинською Лесею Віталіївною вимог академічної доброчесності за результатами перевірки дисертаційної роботи та опублікованих праць.

8. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Загалом схвалюючи стратегію і тактику наукового пошуку Я.Е. Мороз, у вимірі наукової дискусії вважаємо за потрібне зазначити окремі контроверсійні положення та висловити деякі побажання:

1. Представлені в дисертації результати історіографічного аналізу мають переважно описовий характер, проте, ці вагомні результати можна було б значно поглибити, використавши метод контент-аналізу, що уможливив би переведення текстового матеріалу періодичних видань у кількісні показники з наступною статистичною обробкою з метою унаочнення проведеної роботи.

2. Висновки до розділів занадто лаконічні, бажано було б їх розширити і більше уваги надати характеристиці сутності саме провідних тенденцій і закономірностей формування досліджуваного феномена у визначений історичний період.

3. Бібліографічному списку бракує іноземних джерел, котрі могли б висвітлити впливи зарубіжних учених та їх концепцій на творчість Б. І. Коротяєва і тим самим посилити наукову цінність дослідження.

4. Зважаючи на значний фактологічний вміст і цікаве змістове наповнення, робота ще більш виграла б, якби її авторка актуалізувала ідеї гуманістичної освіти Б. І. Коротяєва у контексті модернізації національної освіти.

5. З огляду на практичну цінність дисертаційної роботи слід висловити побажання Я. Е. Мороз розробити спецкурс та укласти методичні рекомендації з метою їх подальшого впровадження в зміст професійної підготовки майбутніх вчителів та післядипломної освіти педагогічних працівників.

6. У тексті дисертаційного дослідження зустрічаються окремі стилістичні помилки та технічні недоліки.

Однак, зазначені зауваження і побажання не знижують загальної позитивної оцінки роботи, яка виконана на відповідному сучасним кваліфікаційним вимогам науково-теоретичному рівні.

9. Повнота викладу основних результаті дисертації у наукових виданнях.

Основні результати дисертаційної роботи викладено в 9 публікаціях (8 одноосібних), з них 4 статті у наукових фахових виданнях України, 1 публікація у міжнародному виданні, 4 статті апробаційного характеру. Кількість і якість опублікованих Я. Е. Мороз праць є достатньою. На основі аналізу змісту цих публікацій можна зробити обґрунтований висновок, що наукові положення та висновки, які було отримано в результаті здійсненого дослідження та у друкованих працях здобувачки, викладено достатньо повно.

Результати дослідження пройшли широку апробацію на наукових конференціях різного рівня, серед яких: міжнародні – «Theoretical and applied aspects of the application of modern science» (Tokyo, Japan, February 7 – 9, 2022); «Сучасна освіта та наука: стан проблеми, перспективи» (Полтава, 20-21 березня 2023 року); всеукраїнські – «Підготовка фахівців дошкільної та початкової освіти в умовах освітніх інновацій» (Старобільськ, 07 квітня 2022 р.); наукові конференції навчально-наукового інституту педагогіки та психології, наукові семінари кафедри педагогіки Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (2019–2023 рр.).

10. Загальний висновок.

Дисертаційна робота Мороз Яни Едуардівни «Науково-педагогічна спадщина Бориса Коротяєва» є завершеною, самостійно підготовленою науковою працею, що не містить положень, які раніше захищалися, і в якій представлено нові науково-обґрунтовані та практично цінні для історико-педагогічної біографістики результати.

Рецензоване дисертаційне дослідження за актуальністю обраної теми, ступенем обґрунтованості наукових положень, висновків, новизною та повнотою викладу в опублікованих працях відповідає кваліфікаційним вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 № 44, зі змінами, Постановою КМ № 341 від 21.03.2022), а його автор, МОРОЗ Яна Едуардівна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки».

Офіційний опонент:

Доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри комп'ютерних
мультимедійних технологій
Національного
авіаційного університету

Світлана ЛОБОДА

Підпис гр.

з а с в і д ч у ю

Вчений секретар

Національного авіаційного університету

